

E-CONOM

Online tudományos folyóirat
Online Scientific Journal

Tanulmányok a gazdaság- és társadalomtudományok területéről
Studies on the Economic and Social Sciences

E-CONOM

Online tudományos folyóirat | Online Scientific Journal

Főszerkesztő | Editor-in-Chief
JUHÁSZ Lajos

Kiadja | Publisher
Nyugat-magyarországi Egyetem Kiadó |
University of West Hungary Press

A szerkesztőség címe | Address
9400 Sopron, Erzsébet u. 9., Hungary
e-conom@nyme.hu

A kiadó címe | Publisher's Address
9400 Sopron, Bajcsy-Zs. u. 4., Hungary

Szerkesztőbizottság | Editorial Board
CZEGLÉDY Tamás
JANKÓ Ferenc
KOLOSZÁR László
SZÓKA Károly

Tanácsadó Testület | Advisory Board
BÁGER Gusztáv
BLAHÓ András
FÁBIÁN Attila
FARKAS Péter
GILÁNYI Zsolt
KOVÁCS Árpád
LIGETI Zsombor
POGÁTSA Zoltán
SZÉKELY Csaba

Technikai szerkesztő | Technical Editor
VAJAY JULIANNA

A szerkesztőség munkatársa | Editorial Assistant
VAJAY JULIANNA

ISSN 2063-644X

Tartalomjegyzék | Table of Contents

KOVÁTS-NÉMETH Mária – BODÁNE KENDROVICS Rita – JUVAN CZ Zoltán <i>Környezetpedagógia a fenntarthatóságért</i> <i>Environmental Pedagogy for Sustainability</i>	2
BERTALAN Laura <i>Citizens' Perception of Urban Problems and Possibilities for Smart City Solutions. Case Study from Sopron, Hungary</i> <i>Városi problémák lakossági érzékelése és smart városfejlesztés lehetőségei Sopronban</i>	17
PAKAINÉ KOVÁTS Judit – TAKÁTS Alexandra – CSITÁRINÉ MÁTÉ Szilvia – BEDNÁRIK Éva <i>Sopron Smart City fejlesztésekhez a lakossági környezettudatosság és közös szemléletformáló programok kialakítására végzett kutatás eredményei</i> <i>The Results of the Research Aiming at the Elaboration of Cooperative, Awareness-Raising and Population Environmental Awareness Forming Programmes for the Sopron Smart City Developments</i>	29
POGÁ TSA Zoltán <i>The Political Economy of Socio-economic and Ecological Sustainability in Hungary</i> <i>A szocio-ökonómiai és ökológiai fenntarthatóság politikai gazdaságtana Magyarországon</i>	37
KISS Éva <i>Egy kutatás előzményeképp: Sopron népességéről és a vándorlásról</i> <i>Thoughts on the Demography and Migration in Sopron, Hungary: as a Start of a Future Project</i>	47
NEDELKA Erzsébet <i>The Relationship between 1980s Crisis and Structural Change in Chile</i> <i>Az 1980-as évek válságai és a struktúraváltozások közötti kapcsolat Chilében</i>	57
VARGA Dzszenifer – PATAKI László <i>„B”-terv: Dollarizáció</i> <i>Plan „B”: Dollarization</i>	68

KISS Éva¹

Egy kutatás előzményeképp: Sopron népességéről és a vándorlásról

A tanulmány, amely tulajdonképpen egy tervezett projekt „bevezetője”, alapvető célja Sopron népesedési folyamatainak bemutatása, különös tekintettel az 1989 utáni vándorlásra. A hivatalos statisztikai adatok elemzése mellett egy kérdőíves felmérés tapasztalatai is hozzájárultak a migrációnak és kihatásának a vázlatos megismeréséhez. Az utóbbi évtizedben Sopron népesedésében a migráció fontos szerepet játszik. A növekvő számú bevándorló azonban komoly kihívás is, mert számos problémát felvetnek, amelyek pontos feltárása további kutatásokat igényel.

Kulcsszavak: népesedés, migráció, konfliktus, Sopron, Magyarország
JEL kódok: J11, J60, J61

Thoughts on the Demography and Migration in Sopron, Hungary: as a Start of a Future Project

As an introduction of a future project, this study focuses on the analysis of demographic processes of Sopron, especially on the migrations after the Transition in 1989. Official statistics and the results of a small survey provide the basis to our sketchy overview. Migration plays key role in Sopron's demography in the last decade, nevertheless the growing number of immigrants to the city is a real challenge, and raise several problems, which are to be studied more deeply in the future.

Keywords: demography, migration, conflict, Sopron, Hungary
JEL Codes: J11, J60, J61

¹ A szerző a Nyugat-magyarországi Egyetem Közgazdaságtudományi Karának egyetemi tanára
 (kisse AT helka.iif.hu)

Köszönetünket fejezzük ki a „Klímahatás - Az éghajlatváltozás hatásainak komplex vizsgálata, nemzetközi K+F pályázatok előkészítése a Nyugat-magyarországi Egyetemen (TÁMOP-4.2.2.D-15/1/KONV-2015-0023)” projekt támogatásáért. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

Bevezetés

A magyarországi migrációs kutatásokban, publikációkban a nemzetközi vándorlás jóval nagyobb teret kap, mint a belföldi vándorlás. Ez azzal is összefügg, hogy az előbbi hajtóerői mindig különböző sorsfordulókhoz, markáns politikai, gazdasági és társadalmi eseményekhez kapcsolódnak, és ezáltal látványosabb következményekkel is járnak, mint az utóbbi, ami sokkal tartósabb és mélyrehatóbb (*Dövényi, 2007*). Az is kiderült a hazai vándorlási szakirodalom áttekintéséből, hogy a belső vándormozgalom csak a 19. század vége felétől kezdett jelentősebb méreteket ölteni, tehát nem tekint hosszú múltra vissza (*Dövényi, 2009*). Az azóta eltelt évtizedek alatt a különböző társadalmi, gazdasági folyamatok hatására eltérő intenzitással zajlottak a népességmozgások az ország különböző térségei, illetve települései között, sőt településen belül is (*Illés, 1995, 1998*).

Sopron földrajzi helyzetéből adódóan mindig jelentős helyet foglalt el a migrációban. A rendszerváltozást követően ez a szerepköre még jobban kidomborodott a nyugati határ menti fekvés felértékelődése következtében (*Ian Hamilton, 1995*). A földrajzi pozíciójának a megváltozott megítélése ösztönzőleg hatott a városba irányuló belföldi és nemzetközi migrációra is. Különösen a gazdasági válság után ugrott meg a vándorlási különbözetének az értéke, mivel jóval többen költöznek be a városba, mint ahányan el. Ez pedig több szempontból is komoly kihívás. Ezért is került sor a TÁMOP-4.2.2. D-15/1KONV-2015-0023 sz. projekt keretében egy olyan kutatási terv kidolgozására, amelynek középpontjában egyfelől a Sopronba betelepülők fontosabb demográfiai és társadalmi jellemzőinek feltárása áll. Másfelől annak megismerése is elengedhetetlen, hogy milyen okok motiválják a bevándorlást, és hogy a város mely részeiben telepednek le a beköltözők. Hiszen demográfiai jellemzőikben, vallási, kulturális szokásaikban, mentalitásukban és életvitelükben számottevően különbözhetnek az ott élőkötől, „az őslakosságtól”, ami súlyos feszültségek, társadalmi konfliktusok forrása lehet, kiváltképp a szomszédsági viszonyban. A bevándorlók a lokális, illetve a regionális munkaerőpiacon is problémákat okozhatnak: megjelenésük ugyanis ronthatja az „őslakosság” elhelyezkedését és jövedelmi viszonyait (*Várad, 2009*). Ennek a sokoldalú megközelítésre törekvő projekttervnek a „bevezetőjeként” szolgál ez a tanulmány, amely Sopron népesedési folyamatait és abban a migráció szerepét tekinti át, megkülönböztetett figyelmet fordítva a rendszerváltozás utáni évtizedekre. Alapvetően a rendelkezésre álló statisztikai adatokra támaszkodunk, valamint a másodlagos forrásokból hozzáférhető ismeretekre. További adalékot szolgáltat az a kérdőíves felmérés, amit a soproni egyetemi hallgatók körében végeztünk 2015 novemberében azzal a céllal, hogy tájékozódjunk a helyi migrációval kapcsolatos tapasztalataikról, benyomásaikról. A kilenc kérdésből álló kérdőívet összesen 31 diák töltötte ki. A nagyon szerény minta miatt az összesített eredmények fenntartással kezelendők és messzemenő következtetések levonására nem alkalmasak, jelzésértékük viszont vitathatatlan.

A tanulmány szerkezetileg öt fő részből áll. A bevezetés után a város népesedési folyamatának főbb sajátosságait tekintjük át a második fejezetben, majd részletesebben tárgyaljuk az 1989 utáni helyi migráció fontosabb vonásait a harmadik fejezetben. A kérdőíves felmérés megállapításait a negyedik fejezetben mutatjuk be. Végül az összefoglalás következik.

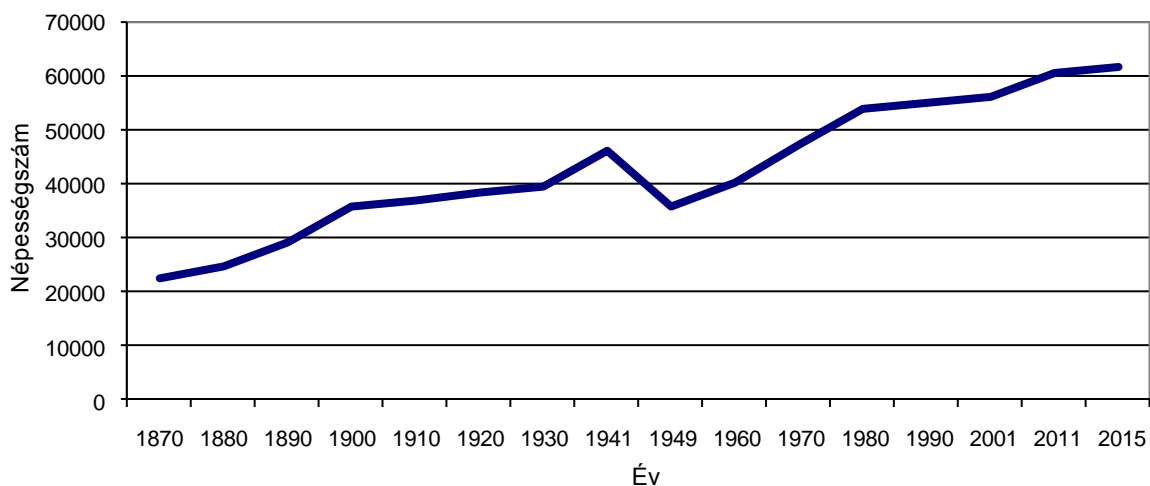
A város népesedése a kezdetektől napjainkig

A Sopron népesedésére vonatkozó szakirodalmi előzmények feltárása során nyilvánvalóvá vált, hogy nem nagyon születtek ilyen munkák. Az egyetlen jelentősebb elemzést 1931-ben Thirring Gusztáv készítette, aki úgy fogalmazott, hogy szinte meglepő, hogy Sopron népességének fejlődésével alig foglalkoztak az azt megelőző évtizedekben (*Thirring, 1931*),

de elmondható ez az azóta eltelt időszakról is. Éppen ezért bizonyos fokig hiánypótló is ez az írás, amely a város népesedésének a fontosabb szakaszait foglalja össze.

Sopron azon városaink egyike, amelynek múltja a legmesszebb nyúlik vissza (*Thirring, 1931*). Területe már a honfoglalás előtt is lakott volt. Kezdetben illírek, kelták, aztán gótok, kunok és avarok éltek itt. A honfoglaló magyarok a 9. században jelentek meg (*Major, 1991*). Az 1277-ben városi rangot kapott település kedvező földrajzi fekvésének köszönhetően már akkor is vonzó volt a betelepülők (pl. kereskedők, kézművesek) számára. Nemcsak magyarok, hanem németek, osztrákok is megtelepedtek a városban. A német anyanyelvű lakosság tetemes aránya azután a 20. század közepére számottevően megfogyatkozott, holott 1850 és 1930 között jóval felülmúlták a magyar anyanyelvűeket (*Thirring, 1931*).

Az első adatok a város lakosságáról csak a 17. század végéről állnak rendelkezésre. 1680-ban 6000 főre becsülhető a népesség száma, amely az 1678-79-es pestist megelőzően 8500 fő lehetett. S ezzel a népességszámmal az ország legnépesebb városai közé tartozott abban az időben (*Thirring, 1931*). A későbbiekben – a történelem viharos eseményei ellenére – a város népessége szinte folyamatosan gyarapodott. Az első hivatalos népszámlálás idején már több mint 22 ezren laktak a városban, ami azt jelentette, hogy durván 200 év alatt megnégyszereződött. A gyors gyarapodás a 19. század utolsó évtizedeiben is folytatódott, s 1900-ban már majdnem 36 ezren laktak Sopronban. Ez az óriási népességgyarapodás a város múltjában a népességnövekedés fénykora.

1. ábra. Sopron népességszáma, 1870-2015

Forrás: Népszámlálások megyei kötete, Demográfiai Évkönyvek

A kedvező demográfiai folyamatokat a város gazdaságának (ipar, kereskedelem) fellendülése is segítette, ami összhangban volt az ország kiegyezéstől tapasztalható nagyarányú fejlődésével, az iparosodás és az urbanizáció felerősödésével is. Bár Sopron jelentősebb gyárai csak a 19. század végétől jöttek létre, mert sokáig „bűnös városnak” számított, ennél fogva a korábbi gyáralapítási törekvések közül több megghiúsult (*Jankó – Tóth, 2008*). Továbbá annak is betudható, hogy Sopron és térsége centrum helyzetbe került a kiegyezés után és a gazdasága gyorsan kapitalizálódott. Segítette ezt a vasúthálózat kiépülése is (*Csapó, 1998*).

A 19. század végi gyorsabb ütemű növekedést a 20. század elején egy lassúbb növekedés váltotta fel, miáltal 1900 és 1930 között alig négyezer fővel lettek többen a városlakók. Ez elsősorban a vándorlási különbözet negatív értékéből fakadt, ami pedig a trianoni békekötés folytán a város földrajzi pozíciójának a megváltozásával, a gazdasági fejlődés megtorpanásával magyarázható. A határváltozás odavezetett ugyanis, hogy jelentős

piacterületeket vesztett el. Az 1930-as évektől felélénkült a népességyarapodás, ami azzal indokolható, hogy addigra valamelyest „kiheverte” a város a korábbi időszak viszontagságait. A gyors népességnövekedés azonban, amit a természetes szaporodás és a bevándorlás is táplált, az 1940-es években megtört. Közel tízezer fővel esett vissza a népesség száma, aminek hátterében a II. világháborús veszteségek és a tetemes számú németajkú lakosság kitelepítése állt.

Az 1950-es és az 1960-as évek a tömeges vándorlások kora volt hazánkban (Dövényi, 2009). Sopron lakossága szintén intenzíven gyarapodott a számottevő vándorlási nyereségnek köszönhetően. Mindez annak ellenére következett be, hogy a lokális gazdaság nem nagyon fejlődött. A határ menti, „vasfüggöny” közeli fekvés folytán kimaradt a nagy szocialista iparosításból. Többnyire kisebb üzemek, gyáregységek létesültek, főleg a textil- és az élelmiszeriparban.

1. táblázat: Sopron népmozgalma, 1949-2015

Megnevezés	Élveszületés	Halálozás	Természetes szaporodás, ill. fogyás	Vándorlási különbözet	Tényleges szaporodás, ill. fogyás
1949-1959	8109	4373	3736	1757	5493
1960-1969	5436	4400	1036	5897	6933
1970-1979	8508	5239	3269	3565	6834
1980-1990	6279	6088	191	56	247
1991-2000	5831	6893	-1062	2154	1092
2001-2011	5709	6975	-1266	5639	4373
2012-2015	1593	2081	-488	2364	1876

Forrás: Népszámlálások megyei kötetei, Győr-Moson-Sopron megye Statisztikai Évkönyve, Demográfiai Évkönyvek

Az 1980-as évtizedben újból lelassult, szinte stagnált a népességnövekedés a leginkább azért, mert a születések száma tovább apadt, miközben a halálozásoké nőtt. Ennél fogva igen alacsony természetes szaporodással zárult az évtized. Ráadásul a vándorlási különbözet pozitív értéke sem volt jelentős. Következésképp 1980 és 1990 között a tényleges szaporodás értéke sem rúgott túl magasra, így alig lettek többen a soproniak.

A rendszerváltozás fordulatot hozott a város népesedésében is, mert a halálozások tovább emelkedtek, míg a születések csökkentek. A természetes fogyást a vándorlási többlet ellensúlyozta. Az 1990-es évtizedben ez a többlet elmaradt a 21. század első évtizedében elért értéktől, ezért akkor kisebb mértékben nőtt a népesség. Az ezredforduló után viszont a jóval nagyobb vándorlási többlet folytán több ezer fővel emelkedett a lakosság száma, s 2011-ben már meghaladta a 60 ezer főt. 2015 elején pedig elérte a 61780 főt. A város lakossága tehát annak ellenére töretlenül gyarapszik, hogy az ország egészében és nagyon sok településében folyamatosan apad a népesség. A soproni népességnövekedés fő forrásának ma már egyértelműen a vándorlási nyereség tekinthető.

Az 1989 utáni városba irányuló migráció közelebbről

Sopron már 1989 előtt is nagy hagyományokkal rendelkezett a betelepülések, beköltözések terén. Rendszerint a bevándorlók mindig (jóval) többen voltak, mint az elköltözők. De a tényleges különbség nagymértékben függött az adott időszak társadalmi, gazdasági folyamataitól, illetve az aktuális politikai helyzetétől is. Így a városnak, mint migrációs célpontnak a „népszerűsége” is változott a különböző korokban. A rendszerváltozást

megelőző évtizedek vándormozgalmának vonásai, a múlt ugyanis jelen van az utóbbi évtizedek migrációjában is. Úgy is fogalmazhatunk, hogy az elmúlt negyedszázad migrációjának sajátosságai az előző korszakokban gyökereznek (Dövényi, 2009).

Több kutatás is igazolta, hogy Sopron egyike azon városainknak, amelyek vándorlási nyereséget mondhattak maguknak az 1990-es években és a 21. század elején (Ginter, 2008; Zábrádi, 2005). Ezek a vizsgálatok is a város befogadó jellegét támasztják alá. Ginter (2008) szerint az 50-100 ezer lakosú városok közül egyedül Sopron mutatott vándorlási nyereséget 1990 és 2006 között. A magyar közép- és nagyvárosok 1979 és 2002 közötti migrációs trendjei alapján kialakított öt migrációs típus közül Sopron a „hektikus típusú” csoportba sorolható (Zábrádi, 2005). Ez tulajdonképpen azt jelenti, hogy az ide sorolt városok migrációs görbéje „több szabálytalan hullámot” ír le, vagyis a vándorlási egyenlegüknek a futásában semmilyen trend nem figyelhető meg. Fő sajátosságuk, hogy egyik esztendőről a másikra nagy ugrások tapasztalhatók a görbéjüknek a futásában és „...a mintegy két és fél évtized alatt többször is átlendülnek a vándorlási egyenleg 0 pontján, hol a pozitív, hol a negatív tartományban tartózkodnak.” (Zábrádi, 2005, 169.o.). A szerző ezen megállapítása – úgy vélem – Sopron vonatkozásában nem teljesen helytálló, főleg nem az 1990 utáni időszakra, ami vándorlási egyenlegének közelebbi szemügyre vétele alapján határozottan állítható. Mivel a város vándorlási különbözetének az értéke nem zuhan gyakran, egyik évről a másikra negatív tartományba. Az 1990 és 2002 közötti időszak alatt, mindössze egyetlen esztendőben 1999-ben lesz negatív a vándorlási különbség értéke, de akkor is csak csekély mértékben (-6) lép át a negatív tartományba. Az viszont kétségtelen, hogy a vándorlási különbözet értéke azután is, azaz a 2002 óta eltelt időszakban is „hektikusságot” produkál. Másképpen fogalmazva, Sopron az utóbbi évtizedben is évente változó intenzitással célállomása a belföldi migrációban résztvevőknek.

2. táblázat: A vándorlás fontosabb adatai Sopronra vonatkozóan, 1990-2014

Év	Állandó		Állandó vándorlási különbözet	Ideiglenes		Visszavándorlás		Ideiglenes vándorlás és visszavándorlás különbözete	Vándorlási különbözet összesen
	oda-	el-		oda-	el-	lakó-helyre	tartózkodási helyről		
	vándorlás			vándorlás					
1990	620	870	-250	1382	652	486	882	334	84
1991	690	684	6	1410	436	383	869	488	494
1992	784	716	68	1245	480	460	802	423	491
1993	650	696	-46	1075	386	355	666	378	332
1994	706	766	-60	1116	482	139	266	507	447
1995	698	693	5	1495	503	282	831	443	448
1996	760	746	4	1137	479	510	978	190	194
1997	899	687	212	1002	450	428	1129	-149	63
1998	782	746	36	1043	477	412	926	52	88
1999	840	668	172	849	456	356	927	-178	-6
2000	890	686	204	976	380	370	965	1	205
2001	1046	732	314	1173	423	390	810	330	644
2002	1122	796	326	1335	512	304	950	177	503
2003	1104	890	214	1266	505	356	1020	97	311
2004	1137	759	378	1131	485	393	1122	-83	295
2005	1127	792	335	1224	501	378	1046	55	390
2006	1185	952	233	1296	589	340	969	78	311
2007	1214	972	242	1716	707	362	1023	348	590
2008	1317	891	426	1516	553	100	413	650	1076
2009	1182	853	329	1519	592	133	468	592	921
2010	1139	843	296	1775	579	136	517	815	1111
2011	1229	887	342	1882	745	364	1197	304	646
2012	1328	864	464	2333	779	455	1519	490	954
2013	1180	962	218	2113	739	347	1108	613	831
2014	1418	1190	228	2140	988	454	1255	351	579

Forrás: Demográfiai évkönyvek

A vándorlási különbözet értékeinek változásai ellenére az is jól látható, hogy a 2008-as gazdasági válság után növekszik a vándorlási különbség értéke, vagyis egyre nagyobb hányadot alkotnak a beköltözők az elköltözőkkel szemben. Amíg az 1990 és 2007 közötti időszakban többnyire 500 fő alatt volt a vándorlási különbözet értéke, sőt az 1990-es évek második felében a 200 főt sem érte el, addig 2007 után már jóval meghaladta az 500 főt. Ebből pedig az következik, hogy a bevándorlás volumene megnőtt az elmúlt szűk évtizedben, a nagy gazdasági, pénzügyi krízis óta. Az, hogy ténylegesen mivel magyarázható a vándorlás erősségének változása, milyen okok állnak a háttérben, szükséges a vándorlási egyenleg összetevőit alaposabban is megvizsgálni.

A vándorlási különbözet értékét három összetevő, azaz háromféle vándorlás határozza meg Sopron esetében is: ezek az állandó vándorlás¹, az ideiglenes vándorlás² és a visszavándorlás³. Amíg az országos tendenciák a vándorlás és a vándorlási hajlandóság csökkenését jelzik (Illés, 1995; Kapitány, 1998), addig Sopronban a migrációs folyamatok

azoktól némiképp eltérnek, nem teljesen követik az országos trendeket. Az 1990-es évek első felében az állandó vándorlási különbözet értéke pozitív és negatív irányba is kilengett, de csak kis (100-nál kisebb) mértékben. A város vonzó és taszító hatása csaknem kiegyenlítette egymást, miáltal a be- és kiköltözők száma igen közel állt egymáshoz akkortájt. Az 1990-es évek második felétől azonban egyre inkább a város vonzó hatása kerekedett felül, habár az elvándorlások száma is emelkedett. Majd az ezredfordulótól napjainkig általában 1100-1200 fő körül vándoroltak be és 800-900 fő körül el. Így az állandó vándorlási különbözet értéke rendszerint 300-400 főre tehető. Mindezek arra utalnak egyrészt, hogy a tartós helyváltogatásra törekvő népesség mobilitása felerősödött az utóbbi időben. Másrészt, hogy az országosan az 1990-es években felgyorsult szuburbanizáció Sopronban csak kismértéket öltött, ami a vándorlási egyenleg, mint a szuburbanizáció egyik elsődleges indikátora (*Jankó, 2004*) alapján is állítható. Ez a szerény mérték azonban csak látszólagos! Valójában annak a következménye, hogy kezdetben a város „...részben belterületi határának kitolásával, részben pedig egyéb – a szűken vett várossal nem összefüggő – belterületein, a közigazgatásilag hozzá tartozó településeken (Balf, Brennbergbánya, Sopronkőhida, Tómalom) elégitette s elégíti ki a magánszféra rendszerváltozás után robbanó lakásépítési igényét” (*Jankó, 2004, 296.o.*). Tekintettel arra tehát, hogy „szuburbanizáció” elsősorban a város közigazgatási határán belülré koncentráldott az 1990-es években, ezért annak a kihatásai a népességi és a vándorlási adatokban kevésbé nyilvánulhattak meg. A későbbiekre feltételezhető viszont, hogy a város közigazgatási határán túlra irányuló, úgymond „valódi” szuburbanizáció is egyre jelentősebbé válhatott (pl. a város területének beépülése, zsúfoltabbá válása miatt), így az már tükröződhetett a vándorlási adatokban, illetve a környező települések (pl. Harka, Ágfalva) magasabb népesség számában is. Egyébként a városból való elköltözések éves száma 668 fő (1999) és 1190 fő (2014) között változott 1990 és 2014 között, ami szintén az utóbbi évtizedben tapasztalható nagyobb elvándorlást sejteti. Úgy is fogalmazhatunk, hogy a növekvő elvándorlás, növekvő és nagyobb volumenű bevándorlással párosul az utóbbi évtizedben, ami azt sugallja, hogy jelentős „lakosságcsere” zajlik a városban. A nagy kérdés, hogy ez a „csere” hogyan hat a város népességének az összetételére, a milyenségére, a demográfiai folyamatokra, valamint a munkaerőpiacra.

Az állandó vándorlást mozgató okok között – az országos tapasztalatokat alapul véve – csökken a munka miatt történő vándorlás. Egyre inkább kiváltja az ingázás (*Kapitány, 1998*). Szintén kisebb jelentőségű a család és a lakás miatti költözés, ugyanakkor növekszik az egyéb és ismeretlen ok miatti vándorlás (*Illés, 1995, 1998*). Ez utóbbi ok a Sopronba bevándorlóknál azt takarhatja, hogy azért költöznek a városba, mert közelebb akarnak kerülni a nagyobb valószínűséggel munkát és magasabb bért biztosító fejlett szomszédos országhoz. Feltételezhető tehát, hogy itt nem a helyi munkalehetőségek képezik a vonzerőt, hanem a határon túli magasabb fizetések, és az, hogy közel van Ausztriához, miáltal könnyű a napi ingázás révén a munkavállalás ott. A magyar munkavállalók száma különösen Burgenlandban magas a földrajzi és történelmi közelség miatt. 2014 elején több mint 11 ezer magyar dolgozott a legszegényebb osztrák tartományban (*Pogátsa, 2014*).

A Sopronba ideiglenesen bevándorlók éves száma 1990 és 2006 között nem érte el az 1500 főt, általában 1100-1200 fő között volt. Azt követően azonban hirtelen megugrott néhány száz fővel a számuk, aminek bizonyára a gazdasági válság következtében beszűkülő hazai munkalehetőségek a legfőbb okai. S, hogy nem állandó jelleggel vándorolnak be, annak több magyarázata lehet. Az egyik, mivel nagyon valószínű, hogy az ország távolabbi részeiből érkeznek ide, hogy a csekély helyismeret miatt először csak „felmérik” a lehetőségeket. Ha netán nem jönne be a számításuk, akkor viszonylag könnyen vissza tudnak menni oda, ahonnan jöttek. A másik, hogy sokuk csak „átmeneti” megoldásnak tekinti az ideiglenes bevándorlást. Nem szándékoznak végleg áttelepülni, mert a családi, rokoni, baráti és egyéb kapcsolatok a távoli állandó lakóhelyhez kötik őket. S a harmadik ok az, ami részben az

előbbivel is összefügg, hogy sokszor, még ha esetleg szándékukban állna is a „végleges” Sopronba település, azt a soproni magas ingatlanárak és szűkös ingatlankínálat miatt nehéz megvalósítani. Még akkor is, ha sikerül a lakóhelyen levő ingatlant értékesíteni. De sokszor az a legnagyobb gond, hogy az ottani házat, lakást nem tudják eladni és abból Sopronban nem tudnak hasonló adottságút, színvonalút venni. A Sopronba ideiglenesen bevándorlók egy részét a helyi egyetemen tanulók teszik ki, akik zöme a tanulmányaik befejezése után minden bizonnyal máshol telepedik majd le, de szándékaik, terveik részletesebb megismerése szintén mélyebb vizsgálatot igényel.

A városba visszavándorlók száma mind az oda állandó, mind az oda ideiglenes jelleggel bevándorlók számához képest jóval kisebb. A várost elhagyók tehát csak kismértékben térnek vissza. Különösen igaz ez a 2007 utáni esztendőkre. Ennél fogva kevésbé növelik a vándorlási többletet. Arra vonatkozóan, hogy milyen okok motiválják, csak feltételezésekre támaszkodhatunk. De a legvalószínűbb, hogy inkább családi (pl. nyugdíjba vonulás) és lakás természetű okai vannak (pl. az öröklés folytán megüresedő hajdani szülőházba való visszatérés), mint munkával, tanulással összefüggők.

A különféle vándorlás típusok alapján a Sopronba évente bevándorlók száma az 1990-es években 2200-2500 fő körül volt. Majd az ezredforduló után 2700 körülre emelkedett, a válságot követően pedig 3000 fő fölé szökött fel a számuk. Ez lényegében a város éves népességszámának kb. az 5%-át teszi ki, ami kiváltképp azért tűnik számottevőnek, mert ezáltal az „öslakosság” azt érzi, hogy nagy a fluktuáció, hogy sok az „idegen arc”, amit az is fokoz, hogy közben többen el is mennek a városból. Azon túl a mindennapokban a viszonylag sok bevándorló jelenléte révén negatív következmények, illetve hátrányok is jelentkezhetnek, amelyek különféle feszültségek, konfliktusok forrásai lehetnek. Megerősítette ezt a feltételezést több hazai kutatás is (*Csizmadia, 2014; Váradi, 2009*). Néhány magyar nagyvárosi térség vizsgálatakor arra derült fény, hogy a friss bevándorlók és az ott élők között a megkérdezettek közel egyötöde tapasztalt ellentéteket, amelyek erősségét kettesre értékelték egy ötfokozatú skálán (*Váradi, 2009*). Ez is azt jelzi, hogy a bevándorlók és az „öslakosok” között vannak feszültségek és azok nem hagyhatók figyelmen kívül. A további vizsgálatuk elengedhetetlen. A migrációval összefüggő feszültségek kutatása egyébként a konfliktuskutatás egyik fontos szegmense (*Csizmadia, 2014*).

Egy kérdőíves felmérés tapasztalatai

A Sopronba irányuló bevándorlással kapcsolatban 31 hallgató válaszolt, ami a megkérdezni szándékozottak teljes egésze. (Természetesen jobb lett volna szélesebb körben kérdőíves felmérést végezni, de ez különböző okok miatt nem volt lehetséges.) Mivel a megkérdezettek nagyon kevesen voltak, és mert 48%-uk (15 fő) nem soproni lakos, de tanulóként naponta jár a városban, ezért némi adalékkal szolgálhatnak a témához. Tekintettel mindezekre nagyon óvatosan kezelendők a felmérés konzekvenciái, amelyek csak tájékoztatójellegűek és figyelemfelkeltők.

A nem soproni lakosok részben a Sopron közeli települések (pl. Nagycenk, Kapuvár, Bezenye) lakói, részben távolabbi településeké (pl. Győr, Keszthely, Szombathely, Veszprém, Zalaegerszeg). A válaszok értékelésénél, ahol szükséges utalunk a lakóhely különbözőségéből fakadó különbségekre. Előjáróban azonban megemlíthető, hogy a helyben lakók válaszai sokkal egyveretűbbek, mint a nem helyi lakosoké, ami talán annak tudható be, hogy ők valószínűleg jobban és közvetlenebbül tapasztalják a bevándorlással összefüggő kérdéseket. Tükröződött ez abban is, hogy 81%-uk szerint nőtt az elmúlt évtizedben a városba bevándorlók száma. Ellenben a nem helyi lakosoknak „csak” 60%-a figyelte ezt meg. A helyi lakosok szerint a bevándorlók a belvárost és a külső városrészeket azonos mértékben választják letelepedésre, míg a nem helyi lakosok szerint a bevándorlók a belvárost

preferálják a legnagyobb hányadban, s azon kívül csak elvétve említettek egy-egy városrészt (pl. Lőverek, Ágfalvi lakópark, Jereván lakótelep).

A kilenc kérdés közül a negyedik arra vonatkozott, hogy hallottak-e Sopronban feszültségről, konfliktusokról a betelepülők és a régi lakosok között. A helyi lakosok háromnegyede határozottan állította, hogy igen, ezzel szemben a nem helyi lakosok zöme, hogy nem, azaz nincs tudomása ilyen jellegű ellentétekről (ami talán nem is meglepő). A konfliktusok erősségét is erősebbnek vélték a helyiek. Az ötfokozatú skálán 62,5%-uk a 2-es és 3-as erősséget jelölte be, ami magasabb a Váradi (2009) kutatásai során a hazai nagyvárosokban tapasztaltnál. De akadt olyan válaszoló is, aki a 4-es vagy az 5-ös erősséget tartotta reálisnak. Ugyanakkor a nem soproniak jóval kisebb erősségűnek vélik ezeket a konfliktusokat (ami helyzetükből fakadóan nyilván érthető is), mert 3-asnál nem jelöltek nagyobb számot és többen a nullát is aláhúzták, ami azt sejteti, hogy egyáltalán nincs konfliktus.

Arra vonatkozóan, hogy mi lehet a feszültség oka többféle válaszlehetőség közül lehetett választani, de többet is meg lehetett jelölni és további okok felsorolására, kiegészítésre is lehetőség volt. Mindkét csoport képviselőinek a döntő többsége úgy vélte, hogy a konfliktusok fő forrása az, hogy a bevándorlók más életmódot, életvitelt követnek. A másik leggyakrabban említett ok, hogy más etnikumhoz (pl. roma népességhez) tartoznak, ami részben az életmódbeli különbséget is magyarázza. A 31 válaszoló 22,5%-a szerint az is gond, hogy a bevándorlók szegényebbek, mint a helyi lakosok.

A konfliktusok jobbra koncentráltan jelentkeznek a városban. A helyi lakosok főleg a belvárosban, a vasútállomás környékén, a Baross utcában, a Lakner Kristóf utcában, a nem helyiek szerint a belvárosban és a Jereván lakótelepen a leggyakoribb a konfliktus. Annak okaként az agressziót, a provokatív magatartást (verekedés, erőszakosság) és a roma lakosság nagyobb mértékű előfordulását sorolták. Bár a soproniakat a helyi és a nem helyi lakosok is úgy ítélték meg, hogy „befogadók, segítő szándékúak” a bevándorlókkal szemben, mégis a válaszolók tekintélyes hányada (a helyiek 62,5%-a, a nem helyiek 53%-a) nem támogatná a beköltözéseket a városba. Ezt elsősorban azzal magyarázták, hogy mióta a városba való bevándorlás nőtt, azóta rosszabb a közbiztonság, több a bűncselekmény. Másodsorban azért, mert a bevándorlók szegényebbek, kevésbé iskolázottak, többnyire romák, és mert nem hajlandók beilleszkedni, alkalmazkodni, sokszor szemetelnek és agresszívek, s nem kívánják elfogadni a soproni „szokásokat, szabályokat”.

Összefoglalás

Sopron népességszáma a kezdetektől napjainkig szinte folyamatosan gyarapodott. A rendszerváltozás óta ez az egyik olyan városunk (melyek száma igen kevés), amely szinte minden évben pozitív vándorlási különbözettel büszkélkedhetett. Napjainkban a város az egyik legvonzóbb célpontja a belföldi migrációnak, ami az utóbbi évtizedben a népesség gyarapodásában is kiemelt szerepet játszik. A természetes szaporodás helyett ugyanis a természetes fogyás dominál ma már. Az intenzívebbé váló bevándorlás számos problémát is felvet, amelyek részben a kérdőíves felmérés kapcsán is felmerültek, és amelyek alaposabb feltárása a tervezett projekt céljainak megvalósítását és a kutatás kiterjesztését teszi szükségessé. A projekt tapasztalatai nagymértékben hozzájárulhatnak a lokális népesedési és társadalmi folyamatok jobb megismeréséhez és megértéséhez, az infrastrukturális fejlesztések tervezéséhez és a munkaerő piaci kihívások megválaszolásához.

Jegyzetek

1. Állandó vándorlás: az a lakóhely változtatás, amikor a vándorló lakóhelyét felhagyva más településen levő lakást jelöl meg lakóhelyül.

2. Ideiglenes vándorlás: az a lakóhely változtatás, amikor egyrészt a vándorló lakóhelyét fenntartva változtat lakást, s új lakását tartózkodási helyként jelöli meg, másrészt az, ha az egyik tartózkodási helyről a másik tartózkodási helyre költözik.
3. Visszavándorlás: az a lakóhely változtatás, amikor a vándorló tartózkodási helyét felhagyva a lakóhelyére tér vissza.

Irodalom

- Csapó T. (1998). A Nyugat-Dunántúl urbanizációjának sajátosságai a migráció aspektusából. In Illés S. – Tóth P.P. (szerk.), *Migráció*. Tanulmánygyűjtemény I., pp. 239-245. KSH NKI: Budapest
- Csizmadia Z. (2014). A társadalmi konfliktusok kutatásának elméleti megalapozása – új nézőpontok és kutatási irányok. *Magyar Tudomány*, 175 (11), 1332-1345.
- Dövényi Z. (2007). A belföldi vándormozgalom strukturális és területi sajátosságai Magyarországon. *Demográfia*, 50 (4), 335-359.
- Dövényi Z. (2009). A belső vándormozgalom Magyarországon: folyamatok és struktúrák. *Statisztikai Szemle*, 87 (7), 748-762.
- Ginter G. (2008). A belső vándorlások településhálózati jellegzetességei 1990-től napjainkig. In Szónoky Ancsin G. (szerk.), *Magyarok a Kárpát-medencében*, pp 245-254. SZTE TTK: Szeged.
- Ian Hamilton, F. E. (1995). Re-evaluating space: Locational change and adjustment in Central and Eastern Europe. *Geographische Zeitschrift*, 83 (2), 67-86.
- Illés S. (1995). A területi mobilitás volumenének változásai. *Statisztikai Szemle*, 73 (7), 543-556.
- Illés S. (1998). *A belső vándorlások alakulása és tényezői Magyarországon a XX. század utolsó évtizedeiben*. KSH NKI: Budapest.
- Jankó F. (2004). Szuburbán folyamatok Sopron térségében: a Löverek átalakulása. *Földrajzi Értesítő*, 53 (3-4), 295-312.
- Kapitány G. (1998). A munkavállalási célú területi mobilitás jellemzői. *Területi Statisztika*, 1 (38) 5, 463-475.
- Jankó F. – Tóth I. (2008). *Változó erővonalak Nyugat- Pannóniában*. Savaria University Press: Szombathely.
- Major J. (1991). Sopron város földrajza 1944. *Soproni Szemle*, 1, 32-54.
- Pogátsa Z. (2014). *A magyar-osztrák határtérség munkaerő-piaci folyamatainak alakulása az elmúlt 10 évben*. NYME KTK: Sopron.
- Thirring G. (1931). Sopron népességének fejlődése és összetétele. *Statisztikai Szemle*, 5, 407-453.
- Váradi Zs. (2009). A magyar nagyvárosok és környéke kapcsolatának jellemzői empirikus vizsgálati eredmények alapján. In Bajmóczy P. – Józsa K. – Pócsi G. (szerk.), *Geográfus Doktoranduszok IX. Országos Konferenciája: társadalomföldrajzi előadások*, pp. 1-13. SZTE TTK: Szeged.
- Zábrádi Zs. (2005). A magyar közép- és nagyvárosok migrációs trendjei az elmúlt negyed században. In Perczel Gy. – Szabó Sz. (szerk.), *100 éve született Mendöl Tibor*. Emlékkötet, pp. 161-177. Trefort Kiadó: Budapest.